

Vasile Grunea Családja

Ez a családom. Jobbról balra: a nővérem, Judit, édesapám, Emánuel, anyám, Erzsébet és én mint szép és ifjú fiú. 1940-ben készülhetett a kép a család szeretett fotószalonjában, a Julietta szalonban. Körülbelül 2 évre rá, 17 éves korban vihettek munkaszolgálatra. Ahogy föl vagyunk öltözve, abból arra lehet következtetni, hogy ősszel fényképezték. Kezdetben, az 1930-as években az állomás mellett béreltünk egy lakást. Onnan átköltöztünk a Hosszú utcába egy elég nagy földszinti lakásba, azt hiszem, három nagy szobánk volt. Utána beköltöztünk a város szívébe, Brassónak az egyik főutcájára: egy régi ház volt, tipikus szász stílusú építéssel, nagyon hosszú épület volt befele, az utcáról volt a bejárat. Az 1930-as években kijött egy törvény, és azontúl nem ment jól a dolog az apámnak, és akkor az anyám nyitott a földszinten egy fűzőszalont, mert már apámnak nem volt annyi keresete, hogy jómódot biztosítson. Mi a középosztály szintjén éltünk mindig. Ezt a fűzőségeket nem szépségből csinálták, vagy mert nagyon akartak dolgozni, hanem a család eltartásához szükséges volt. 1940 után, mikor a legionisták uralomra jöttek Romániában [lásd: legionárius mozgalom], egy nap beállított egy legionista nő az anyám műhelyébe, és mint tulajdonos lépett föl. Kisajátította anyám műhelyét, mindent igényelt. Rátette a kezét a műhelyben lévő két Singer villanyvarrógépre, az anyagra, ami ott volt -- mert a fűzőhöz vászon meg gumi is kellett --, és beült az üzletbe. Miután az Antonescu és a legionisták közti összeütközés megtörtént, és Antonescu leverte a legionista fölkelést, a hölgy kivonult az üzletből. De nem volt már semmi értelme az üzletet kinyitni, mert elvitte a varrógépet, elvitte az anyagot, elvitte a pultot, elvitt mindent, úgyhogy üresen maradt az üzlet. 1937-ben, a zsidó elemi befejezése után a Dr. Ion Mesotă Líceumba felvételiztem. Miután ott befejeztem a harmadik osztályt, és meg kellett volna kezdődjön az 1940/41-es iskolai év, vagyis mikor negyedik osztályba kellett volna menjek, akkor az Antonescu rezsim kihozta a zsidók részére a numerus nullust, és emiatt aztán nem járhattam tovább román iskolába [lásd: zsidótörvények Romániában]. A nővérem a Principesa Elenába járt iskolába, ő akkor kellett volna menjen a negyedik osztályba, mindkettő román líceum volt. Pár hónapra rá, miután kitiltottak, megalakult egy Scoala de Meserii Evrească a Comunității Evreiești de Rit Occidental din Brașov [Brassói Nyugati Szertartású Izraelita Hitközség Izraelita Ipari Iskolája]. A ?rit Occidental? azt jelentette, hogy neológ. Tehát ez a neológ hitközségnek volt az ipari iskolája, lakatos és pászítólakatos szakmával a fiúknak és szabászat-varrás a lányoknak, és ez tartott 1944 augusztusáig. De ez csak négyosztályos volt, tehát nyolcig nem mehettünk, ezért otthon is

tanultunk. Ott befejeztem egy évet, pászítólakatosként tanultam. Az iskola négy éves volt, és én ott maradtam még ebben az iskolában, és vagy másfél évet tovább dolgoztam mint segéd a mester mellett. Utána elmentem egy gázszerelő vállalathoz, és egy ideig gázt szereltem. Az apámat lelkiileg nagyon megviselte ez a dolog [a zsidó törvények bevezetése Romániába], mert ő nagyon öntudatos ember volt, és mindig azon volt, hogy a zsidó az semmiben sem alacsonyabb, mint egy más nép. Anyagilag viszont sikerült így-úgy biztosítani a családnak a létet. Ebben az időben tőzsdeügynök volt, és sorsjegyzülete is volt. Az 1940-es években általában a zsidók strómanokkal dolgoztak, ami szalmaembert jelent. A stróman az volt, akinek a nevének volt az üzlet, de az csak a tiéd maradt. Ő a nevének adta, te meg fizettél neki egy bizonyos összeget ezért. Így sikerült a családnak biztosítani a megélhetését akkor. A háború alatt apámat behívták munkaszolgálatra, a vasútnál dolgozott hol Brassóban, hol Predealon. Volt olyan, hogy helységen kívüli munkaszolgálat lasiban, Bessarábiában, és volt belső munkaszolgálat [A városban belül vagy a közvetlen környékén. -- A szerk.]. Túl sok hasznuk a zsidómunkából nem volt, mivel a zsidók nem nagyon ölték magukat a munkával, főleg azok, akik bent voltak munkaszolgálaton, nem kint. Például én is dolgoztam 1943 végén és 1944-ben. Ott maradtunk a városban, otthon aludtunk, de nem kaptunk se enivalót, se pénzt, se ruhát, se bakancsot, se semmit, hanem reggel hattól este hatig kellett azt a munkát végezni, amit ők mondtak. Egy időben meg lehetett vásárolni a munkaszolgálatot pénzért. Az apámnak sikerült egy ilyet elintézni, és nem dolgozott sokáig munkaszolgálatban. 1944 után még dolgozgatott a sorsjegyirodában, de aztán megszüntették a sorsjegyet, és kishivatalnok lett a városi Néptanácsnál. Én szintén a vasútépítésnél és az utcaseprésnél is dolgoztam, és aztán 1944 júniusában három barátommal -- Weintraubbal, Dannel és Erőpatakival -- otthagytam a munkaszolgálatot és megszöktünk.